

Juhász Mihály – Gábri Judit

135 ÉVES A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET

*The Szabolcs-Szatmár-Bereg County Remand Prison
celebrates its 135th anniversary*

ÉVFORDULÓK

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet története több mint egy évszázados múltra tekint vissza, amely során az intézet folyamatosan alkalmazkodott a büntetés-végrehajtás hazai és nemzetközi változásaihoz. A kezdeti időszakban elsősorban a fogvatartás biztonsági és fegyelmi feladatai domináltak, később azonban egyre hangsúlyosabbá vált a reintegráció és a társadalmi visszailleszkedés támogatása. Az intézet a működése során jelentős infrastruktúrális és szakmai fejlődésen ment keresztül, amely hozzájárult a korszerű, humanizált fogvatartási körülmények kialakításához. A szakmailag képzett személyi állomány elkötelezett a biztonság, a törvényesség és a fogvatartottak fejlesztésének egyensúlya mellett. Az intézet a büntetés-végrehajtási szervezet meghatározó szereplője, amely stabil működésével és folyamatos megújulásával járul hozzá a rendszer egészének hatékonyságához.

Kulcsszavak: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, intézettörténet, reintegráció, közbiztonság, modernizáció

The history of the Szabolcs-Szatmár-Bereg County Remand Prison spans more than a century, during which time the institute has continually adapted to domestic and international changes in the prison system. In the early years, the focus was primarily on security and disciplinary aspects of incarceration; however, support for reintegration and social rehabilitation later became increasingly important. Over the course of its operation, the institute has undergone significant infrastructure and professional development, which has contributed to the creation of modern, humane conditions of incarceration. The professionally trained personnel are committed to maintaining a balance between security, the rule of law, and the rehabilitation of inmates. The institute is a key component in the prison system, contributing to the overall efficiency of the system through its stable operation and continuous renewal.

Keywords: Szabolcs-Szatmár-Bereg County Remand Prison, history of the institute, reintegration, public safety, modernization

Bevezetés

A magyar büntetés-végrehajtás történetében kiemelkedő jelentőséggel bír a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet fennállásának 135 éves évfordulója. Az intézet több mint egy évszázada szolgálja a jogrend érvényesülését, a társadalom biztonságát, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet szakmai értékeinek megőrzését és továbbadását. Az eltelt évtizedek során az intézet működése folyamatosan alkalmazkodott a társadalmi, jogi és szervezeti változásokhoz, miközben mindvégig megőrizte hivatásának alapvető küldetését: a törvényes, biztonságos és humánus fogvatartás biztosítását.

A jubileum alkalmat teremt arra, hogy tisztelettel emlékezzünk az elődök munkájára, elismerjük az állomány szolgálatát, valamint áttekintsük az intézet fejlődésének meghatározó állomásait. A 135 éves múlt nem csupán történelmi örökséget jelent, hanem olyan szakmai tapasztalatot és értékrendet is, amely napjaink büntetés-végrehajtási tevékenységének is biztos alapot ad.

Az intézet múltja és jelene

Az intézet története

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet a vármegye közigazgatási székhelyén, magánlakások és középületek által határolt területen, Nyíregyháza centrumában, a Bujtos utca 5. szám alatt található. Az igazságügyi centrum egyik legfontosabb pillére a rendőrség, a bíróság, illetve az ügyészség mellett.

Az egykori városi honatyák praktikus városrendezési elképzeléseinek köszönhetően egy – képzeletbeli – körülbelül 3 kilométer átmérőjű körben szinte valamennyi jelentősebb országos és helyi felügyeletű intézmény megtalálható. Ide összpontosították a hivatalokat, a vendégfogadót, a törvényszéket, a pénzügyi igazgatóság székházát. Itt épült fel a város- és megyeháza, a római és görögkatolikus templom, e körből vezettek sugarasan az utcák a megye távolabbi településeihez, az ország más vidékei felé.

A börtönépítés első lépcsőfokai

A börtönépítés ügyéről első ízben 1871-ben, a tavaszi országgyűlésen esik szó. Az ügy fő támogatója Fabinyi Teofil, a Pesti Királyi Ítéltábla bírója, aki később, az 1877. évi képviselőválasztáson éppen egy nyíregyházi, demokrata irányvonalat képviselő jelölttel szemben alulmaradt. 1871-ben, a központosított igazságügyi szolgálat megszervezésekor Nyíregyháza is törvényszéket kapott. A város a jelenlegi intézettől körülbelül 500 méter távolságra lévő Koronaházat (ma Korona Hotel) ajánlotta fel a börtön céljaira.

1. kép: Városháza¹

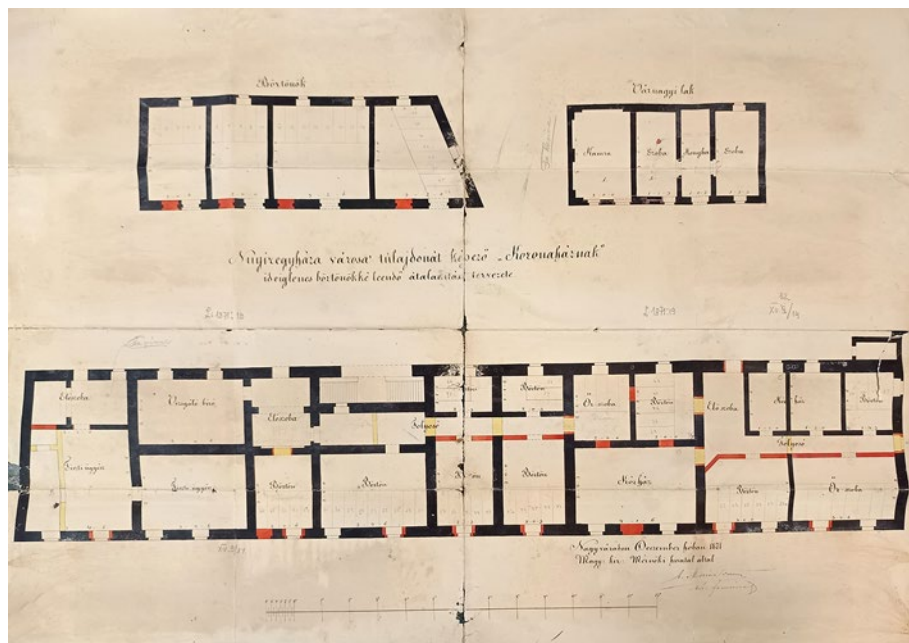

2. kép: Korona Szálló anno²

1 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

2 Forrás: Facebook – Korona Hotel & Hall

A Koronaház alagsorában kialakított cellákban húsz éven át őrizték a vizsgálati fogságban lévőket, előzetes letartóztatottakat.

3. kép: A Koronaházban lévő börtön tervrajza³

Az 1878. évi V. törvénycikk (közismert nevén Csemegi-kódex) börtönépítést sürgető programjának, valamint az újonnan megalakult megyeközpont előrelátó városatyáinak köszönhetően 1889-ben a korábbi elképzelések valóra válhattak. A törvényszéki fogház felépítésére kiírt pályázatot a nyíregyházi Vojtovics Bertalan és Barzó Mihály építési vállalkozó páros nyerte el. Az épület tervét Wagner Gyula igazságügy-minisztériumi építészmérnök készítette, a börtön alapkövét 1889. szeptember 25-én tették le.

Az építkezés – mai szemmel nézve is – gyors ütemben haladt. 1891 februárjában költöztették be az első rabokat a Korona épületéből az újonnan épült Nyíregyházi Királyi Törvényszéki Fogházba.

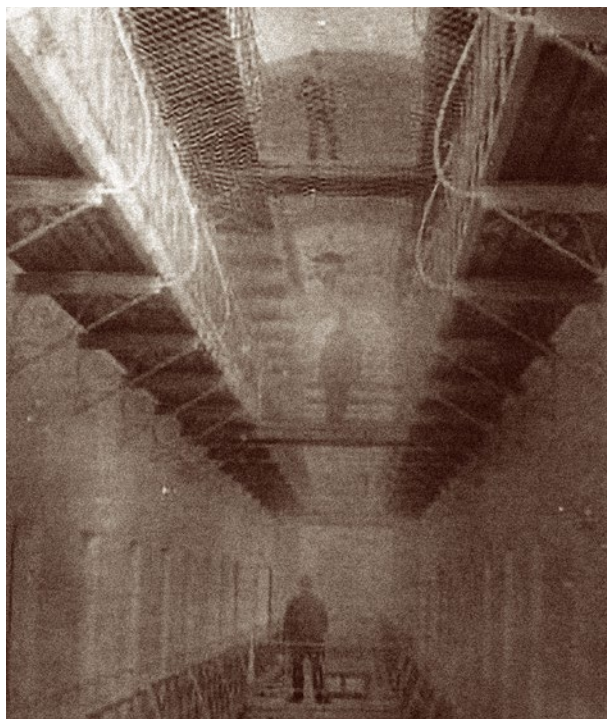
A fogház

A fogház a Magyar Királyi Igazságügyminisztérium felügyelete alatt állt. A minisztérium a felügyeletet közvetett úton, a megyei főügyészségeken keresztül gyakorolta. Debrecen,

3 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár

4. kép: Főbejárat 1891-ben⁴

5. kép: Körlet 1891-ben⁵

4 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

5 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

Máramarossziget, Szatmárnémeti, Zilah és Nyíregyháza királyi törvényszéki fogházai a Debreceni Megyei Főügyészség hatáskörébe tartoztak. A kor igazságszolgáltatási, de még inkább törvénycentrikus szellemének megfelelően a fogház élén a vezető ügyész állt, a törvényességi felügyeletet pedig a fogház állományába tartozó ügyészek testesítették meg.

Az 1878. évi V. törvénycikk alapján a Nyíregyházi Királyi Törvényszéki Fogház – az akkor legenyhébbnek számító – fogház fokozatú, 1 naptól legfeljebb 5 évig terjedő szabadságvesztés-büntetés letöltésére kijelölt helyként kezdte meg működését, azonban alapfunkciója mellett máig megőrizte a letartóztatással (korábbi vizsgálati fogsággal, majd előzetes letartóztatással) kapcsolatos feladatait. Jelenleg a bírósági határozat kihirdetését követően a letartóztatottak kizárólag addig tartózkodnak a megyei házban, amíg részükre kijelölésre nem kerül a végrehajtási fokozatuknak megfelelő büntetés-végrehajtási intézet.

1939-től az intézet fogház fokozatú fogvatartottai mellé már olyan börtön fokozatú fogvatartottak is érkeztek Nyíregyházára, akiket mezőgazdasági munkára szállítottak át.

Az épület – eltekintve a Bujtos utca felőli, egykor kerítéssel védett kisudvar beépítésétől – máig őrzi eredeti arculatát, belsőépítészete pedig hűen tükrözi a századvég büntetési rendjét. A háromemeletes objektumban szintenként 4-4 foglalkoztató helyiséget és több egyszemélyes, úgynevezett kis zárkát alakítottak ki. Napjainkban a volt foglalkoztató helyiségek 8-10 fő, az egykor egyszemélyes zárkák pedig 3-4 fő fogvatartott elhelyezésére szolgálnak.

Az intézet történetében – ismereteink szerint – nem fordultak elő nagy események, (fogolyzendülés, túszejtés) jó hírnevét mindössze az 1971-ben, az 1988-ban és a 2016-ban bekövetkezett fogolyszökések csorbíthatják.

A fogház falai között alig fordultak meg híres emberek. 1950-ben rövid ideig e falak adtak átmeneti „otthont” a Tiszaöldi vízerőművet építő munkaszolgálatosoknak, amíg ott felépültek a barakkok Tiszaöldön. A fogház falai között végezték ki az 1956-os forradalom két nyíregyházi mártírját, Szilágyi Lászlót és Tomasovszki Andrást, valamint a forradalom idején rémhírtérjesztéssel, a köznyugalom és közbiztonság ellen megkísérelt ténykedéssel megvádolt vitéz Kovács Istvánt.

6-7. kép: Emléktáblák⁶

A fogház személyi állományának tevékenységében az 1928. évi X. törvénycikk hozott rövid ideig tartó változást, amikor is Nyíregyháza a fiatalok számára kijelölt letöltő intézetként is működött. A kor szellemének és büntetőjogi előírásainak megfelelően az intézetben 1945-ig rabkolostor, egy ideig pedig férfi és női rabkórházi terem is funkcionált.

„Rabkertészet”

Az első átfogó Büntető Törvénykönyv (Csemegi-kódex) nagy jelentőséget tulajdonított a szabadságvesztés-büntetés alatti kötelező munkavégzésnek. Ebből eredően a foglyokat – a fogházra megállapított munkanemek közötti választási joggal – foglalkoztatták.

Az iparosodás vontatott üteme és a mezőgazdaság akkori egyeduralma következtében a foglyok foglalkoztatásának egyik legfontosabb formája a kertészkedés volt. 1890-ben, a fogház építésének időszakában – egy igazságügyminiszteri rendelettel – az intézet közelében, a mai Hunyadi utcán az intézettől körülbelül 300 méter távolságra, rabkertészet céljára két hold, majd 1893-ban újabb két hold földterület került vásárlás útján a fogház birtokába. Az egykori rabkertészet helyén ma egy védetté nyilvánított kis erdő áll. A Debreceni Királyi Főügyész által a Magyar Királyi Igazságügyminisztériumhoz 1914. február 13-án írott jelentés szerint Zilahon, Debrecenben és Nyíregyházán már akkor is rabkertészet prosperált.

A foglalkoztatott létszám alakulását az intézet mindenkor fogvatartotti létszáma, valamint a külső foglalkoztatásra vonatkozó szigorú szabályok nagymértékben befolyásolták. Külső munkahelyen csak azokat a foglyokat lehetett foglalkoztatni, akiket egy évnél nem hosszabb szabadságvesztésre ítélték. Az évek múltával rabkertészetből bér gazdasággá fejlesztett munkáltatási forma gyakran szükségessé tette, hogy a hiányzó rablétszámot a környező fogházakból, elsősorban a Debreceni Királyi Törvényszéki Fogházból pótolják.

Napjainkban külső munkaterületen csak olyan fogvatartott foglalkoztatható, aki megfelel a szigorú jogszabályi feltételeknek, valamint ESZFR (Elektronikus Személyfelügyeleti

6 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

Rendszer) távfelügyeleti eszközzel kerül ellátásra. Ez az eszköz egy GPS-alapú helymeghatározóval ellátott karóra, mellyel nyomon tudják követni a fogvatartott mozgását, tartózkodási helyét.

A világháborúk után

A két világháborút ismereteink szerint jelentősebb kár, anyagi és személyi veszteség nélkül vésztele át az épület. Az intézettől mindössze 800-1 000 méternyi távolságra, a Kossuth út 14. szám alatti építkezésnél II. világháborús fel nem robbant német bombát találtak. A Bujtos utcai fogházat valamennyi bombatámadás elkerülte. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a Debreceni Királyi Törvényszéki Fogházat 1944. június 02-án ért bombatámadás miatt 60 fő előzetes letartóztatottat, illetve vizsgálati fogságban lévő személyt szállítottak át Nyíregyházára. Korabeli dokumentumokból tudjuk, hogy a már akkor is szigorúan kötött személyügyi létszámgazdálkodás és a megnövekedett szolgálati feladatok veszélyeztették a személyi állomány és az intézet biztonságát.

A II. világháborút követően az intézet elnevezése – funkciójához igazodva – többször változott. Volt: Törvényszéki Fogház, Megyei Bírósági Börtön, Megyei Börtön, Szigorított Börtön és Büntetés-végrehajtási Intézet, 1979-től Nyíregyházi Büntetés-végrehajtási Intézet, 1995-től pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, majd a 2023-as közigazgatási reform következtében az elnevezés Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet lett. A 2023. január 01-jét követő szervezeti racionalizáció okán a Tiszaöldi, majd a Csengeri Országos Büntetés-végrehajtási Intézet – mint az V. Agglomerációs Központ – telephelyeként működik az intézet.

Az épület első rekonstrukciós munkálataira vonatkozóan korabeli dokumentum nem áll rendelkezésünkre. A régi örök beszámolóai alapján tudunk arról, hogy a petróleumlámpát az 1930-as években váltotta fel az elektromos világítás, a széntüzelésű kályhák helyett 1961-ben vezették be a széntüzelésű kazánal üzemeltetett helyi központi fűtést. Az épület 73 darab kéménye ezáltal feleslegessé vált, azokat a tetőig folyamatosan viszszabontották, a lebontott téglát a kéményekbe dobálták.

Egy nagyszabású belső felújítási program keretében 1960-tól 1963-ig valamennyi zárkába bevezették a hideg vizet, mosdót és angol WC-t szereltek fel, s ezzel együtt végérvényesen megszüntették a „kübli” (ürcsöbör) rendszert.

1984-85-ben az elavult széntüzelésű kazánal üzemeltetett központi fűtést megszüntették, a fűtési rendszer korszerűsítésével bekapcsolódtunk a városi távhőszolgáltatásba. 1985. október 15-én üzemelték be azt a korszerű gázkazánházat, amely a kiszolgáló, szociális létesítmények (konyhaüzem, mosoda) melegvíz-ellátását biztosítja.

8. kép: Főbejárat⁷

A Bujtosi-tó közelsége, valamint az a körülmény, hogy az intézet észak, észak-kelet irányba lejtő területen helyezkedik el, szinte kezdettől fogva komoly gondokat okozott az épület állagának megóvása tekintetében. A viszonylag magas talajvízszint miatt, hosszú időn keresztül folyamatosan üzemelő szivattyú biztosította a talajvíz városi csatornahálózatba történő átemelését az intézet mélyebben fekvő részeiből, így a pincéből, kazánházakból.

1983-84-ben a FALKIT Vízszigetelő Kiszövetkezet különleges szigetelési eljárásának eredményeként az intézet szinte valamennyi helyiségében megszűnt a falak salétromosodása, a pincében pedig – ahol egykor a kazánház működött – napjainkban selejtraktár került kialakításra.

Az intézetben a jelentősebb átalakítási, felújítási munkálatok 1984-85-ben Dr. Estók József bv. dandártábornok, egykori parancsnok irányításával kezdődtek meg.

1984-ben került sor egy új, 500 fő kapacitású konyhaüzem, valamint a mosoda kialakítására, amely szabad kapacitásának kihasználásával 1992-ben már jelentős összegű saját bevételt hozott az intézetnek.

Ekkor épült az új „fogdablokk”, megkezdődtek a zárkák teljes felújításának munkálatai. Új körletrészen vannak elhelyezve a női fogvatartottak, korszerűen felszerelt egészségügyi részlegen végzik a fogvatartottak egészségügyi alapellátását.

⁷ Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

Az épület az 1990-91-ben végrehajtott külső tatarozásával nem csupán monumentálisával, hanem esztétikai megjelenésével is jól beilleszkedett a városképbe.

Az intézet főbejárata előtt – Pásztor András bv. őrnagy parancsnoksága idején – új gyalogos járda és park készült.

A 102 éves, előttünk ismeretlen összetételű, vélhetően szurommal kevert, ugyanakkor éghetetlen melegburkolat – amellyel a zárkák padozatát és a függőfolyosókat 1891-ben burkolták – sem esztétikai, sem egészségügyi szempontból nem felelt meg a kor követelményeinek. A zárkák padozata az akkori parancsnok, néhai Drotár Zsolt bv. ezredes kezdeményezésére 2017-ben került lecserélésre, a függőfolyosók burkolatát pedig 2021-ben ipari padló váltotta fel.

9. kép: Elhelyezési részleg napjainkban⁸

Az intézet befogadóképességének ismételt felmérésére 1992-ben került sor. A felmérés az európai igények figyelembevételével történt, melynek – a fogvatartottak elhelyezése szempontjából – egyik lényeges eleme, hogy nagyobb mozgástér és külön lakóhely (zárka) kerüljön biztosításra valamennyi fogvatartott számára.

Az elhelyezhető fogvatartotti létszám az idők során folyamatosan változott. A felújítást, korszerűsítést, fejlesztést követően a nagyobb mozgástér valamennyi fogvatartott számára biztosított napjainkban is.

8 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

Megyezászló

A Megyei Közgyűlés 2004. január 29-én a több évtizedes eredményes bűnmegelőzési tevékenységéért, a közbiztonság fenntartásában végzett kiemelkedő helytállásáért, a társadalom periferiájára szorult emberek körében végzett oktató-nevelő munkájáért Megyezászlót adományozott a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet részére.

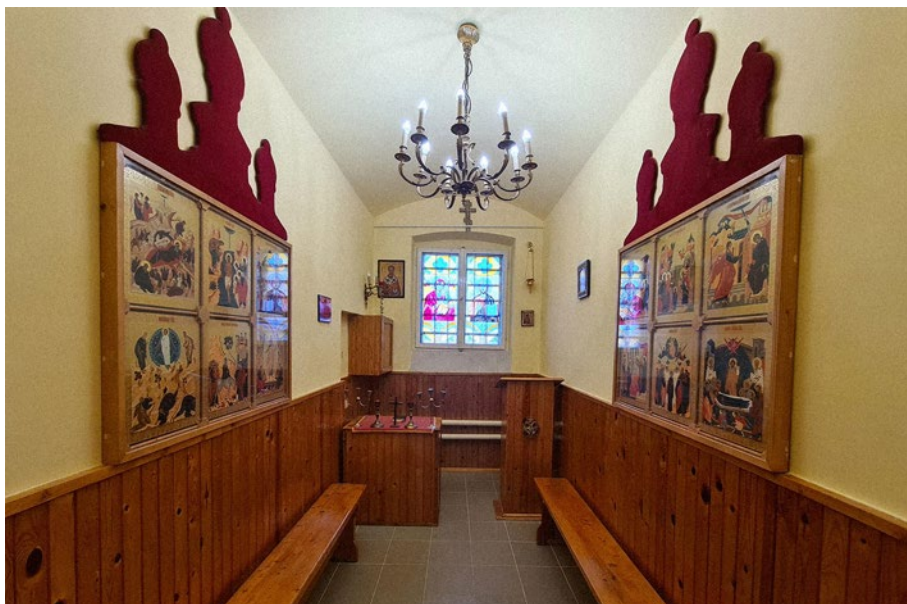

10. kép: Megyezászló⁹

Vallásgyakorlás a rácsok mögött

A szocializmus évei alatt Nyíregyházán is szigorúan tiltott volt a vallásgyakorlás a rácsok mögött. 1989 őszétől kaptak engedélyt arra az egyházak, hogy jelen lehessenek a fogvatartottak mindennapi életében. Az első látogatások célja a falakon belüli feszültség csökkentése, az alapvető emberi jogok, így a vallásszabadság biztosítása és a lelkipozíció elindítása volt. A nyíregyházi intézetben 2000-ben álltak először szolgálatba a börtönelkészek, elsőként néhai Dr. Békés Géza nyíregyházi görögkatolikus pap látta el a fogvatartottak lelkipozícióját, majd 2005 óta Lippai Csaba, aki szintén görögkatolikus lelkész. Az intézeti kápolna felszentelésére 2007-ben került sor, ünnepélyes keretek közt.

9 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

11. kép: Kápolna¹⁰

A börtön napjainkban

A 2011. évtől az intézet folyamatos felújításon, korszerűsítésen esett át. A felújításokat néhai Drotár Zsolt bv. ezredes kezdeményezte, Kárdási József bv. ezredes pedig folytatta az elkezdett munkálatokat. A fogvatartotti körleten egyes zárkák összenyitásra kerültek a zsúfoltság csökkentése érdekében, valamint a mosdókat is leválasztották. A személyi állomány részére 2021-ben étkező, 2025-ben parkoló került kialakításra, a munkakörülmények javítása érdekében az irodákat, öltözőket, mosdóhelyiségeket felújították. Az intézet külső homlokzatának a mai kor igényeinek megfelelő felújításával a legfontosabb cél az értékek megtartása volt.

Az intézet vezetői

A rendelkezésünkre álló iratok alapján 1952-től ismerjük az intézet vezetőit, parancsnokait.

1952-től	Széll András bv. alhadnagy
1954. 05. 25. – 1955. 01. 31.	Hevesi Gyula bv. alhadnagy
1955. 02. 01. – 1955. 11.	Varga József bv. alhadnagy
1955. 11. 28. – 1957. 02. 09.	Gottfried János bv. főhadnagy
1957. 02. 10. – 1957. 12. 31.	Kántor Gáspár bv. alhadnagy

10 Forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Bv. Intézet archívuma

1958. 01. 01. – 1958. 06. 08.	Kató Gábor bv. alhadnagy
1958. 06. 09-től	Balogh Sándor bv. hadnagy
1964. 06. 23. – 1979. 03. 31.	Jánosi Zoltán bv. főhadnagy
1979. 04. 01. – 1982. 04. 30.	Békési Mihály bv. őrnagy
1982. 07. 01. – 1987. 03. 31.	Estók József bv. százados
1987. 04. 01. – 1987. 11. 30.	Pásztor András bv. főhadnagy
1987. 12. 01. – 1990. 03. 30.	Csóti András bv. őrnagy
1990. 04. 01. – 2006. 12. 31.	Pásztor András bv. százados
2007. 01. 01. – 2011. 03. 16.	Mészáros László bv. ezredes
2011. 03. 17. – 2020. 08. 21.	Drotár Zsolt bv. ezredes
2020. 08. 24. – 2021. 10. 31.	Kárdási József bv. ezredes
2021. 11. 01. – 2022. 08. 31.	Perger Tamás bv. alezredes
2022. 09. 01. – 2024. 08. 31.	Pancsusák Sándor bv. ezredes
2024. 09. 01-től.....	Juhász Mihály bv. őrnagy

Zárszó

Összegzésként megállapítható, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 135 éves története hűen tükrözi a magyar büntetés-végrehajtás fejlődését, kihívásait és eredményeit. Az intézet működése során mindvégig meghatározó szerepet töltött be a jogszerűség, a biztonság és a szakmaiság következetes érvényesítésében, miközben folyamatosan alkalmazkodott a változó társadalmi és szakmai elvárásokhoz.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai, az elődök elhivatott munkája és a jelenlegi személyi állomány szolgálata olyan értéket képviselnek, amelyre méltán lehet büszke az intézet és a büntetés-végrehajtási szervezet egésze. A jubileum nem csupán a múlt előtti tisztelgés, hanem egyben annak az elkötelezettségnek a megerősítése, amely a jövőben is biztosítja az intézet törvényes, humánus és magas szakmai színvonalú működését.

A 135 éves évforduló méltó alkalmat teremt arra, hogy számot vessünk az elért eredményekkel, megőrizzük a hagyományokat, és tovább erősítsük mindazokat az értékeket, amelyek a büntetés-végrehajtási hivatás alapját jelentik.

Felhasznált irodalom

Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet. Online: <http://old.bv.gov.hu/nyiregyhaza-az-intezet-tortenete> (Letöltés ideje: 2026. május 25.)

Lőrincz József – Nagy Ferenc (1997): Börtönügy Magyarországon. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság. Sajtóiroda